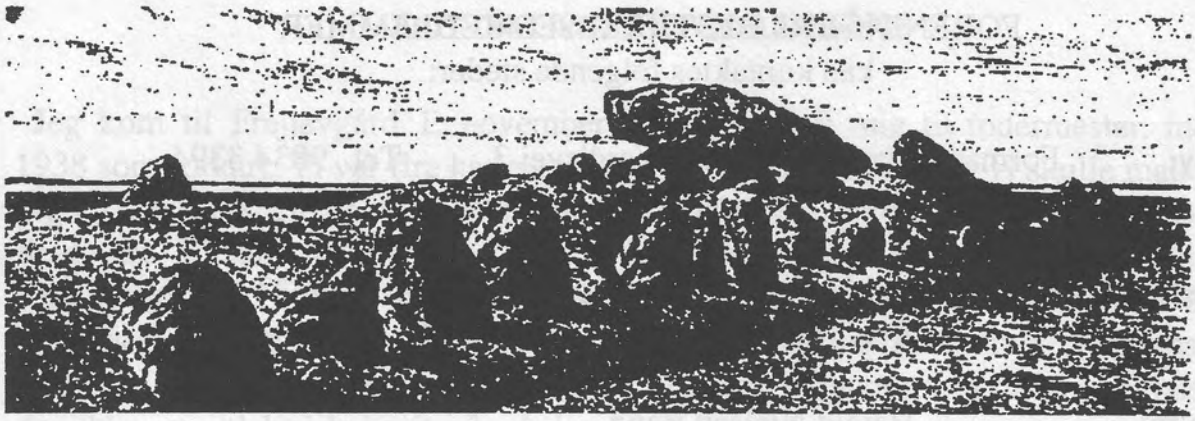

Bjerg - Posten

1998 Medlemsblad Nr. 22

Indhold:

Året der gik	2
Lidt om livet på Frejlevgård	3
Den fingernemme møller	4
100 års forberedelse til julen år 2000	7
Bidrag til vor egns historie	11
6. juledag i Nyrup skole	16
Bidrag til Tostrups Historie	20
Arkivets åbningstider	28
Foreningens ordinære generalforsamling	28
Aftenudflugt 1999	28

Lokalhistorisk Forening i
Frejlev - Nørholm - Sønderholm Sogne

FORENINGENS BESTYRELSESMEDLEMMER
kan kontaktes følgende steder:

Frejlev:	Formand	Hardy Frandsen, Verdisvej 3	Tel. 9834 3394
		Aksel Johansen, Glucksvej 40	- 9834 3759
Sønderholm:	Kasserer:	Lis Jensen, Fussingøvej 24	- 9834 1215
		Rita Thrysøe, Niels Buggesvej 20	- 9834 1924
Nørholm:		Harald Nielsen Bang , Nørholm Villavej 9	- 9834 1228
		Karsten Mortensen Mariehønevej 3	- 9834 1180
		Tove Nielsen Bang Nørholm Villavej 20	- 9834 1493
Nyrup:		Peter Ørbæk Jacobsen Nyrupvej 76	- 9834 1377
St. Restrup:		Arne Thomsen, Restrup Kærvej 37	- 9834 1418
		Mogens Ejersbo, Nibevej 379	- 9834 1997
Drastrup:		Ebbe Hassing Rasmussen Depotvej 8	- 9818 1963

ÅRET DER GIK

Siden sidste "Bjergpost" gik i trykken, har der i vor forening været en del forskellige aktiviteter.

I november måned 1997 havde vi, i samarbejde med Sønderholm Borgerforening, en orienteringsaften, hvor museumsinspektør Jens Nielsen, Aalborg Historiske Museum, fortalte om Sønderholmsområdets fortid. Foredraget var ledsaget af billeder og plancher fra de forskellige omtalte tider. Der deltog ca. 75 personer.

På den årlige generalforsamling, der blev afholdt i Sønderholm Menighedshus, kom to nye medlemmer i bestyrelsen: Mogens Ejersbo, Frejlev Vest, og Arne Thomsen, St. Restrup. De to valgte trådte i stedet for henholdsvis Arne Fristrup, der var afgået ved døden, og Svend Stoffersen, der på grund af svigtende helbred ønskede at udtræde af bestyrelsen. Som suppleanter valgtes Ebbe Hassing Rasmussen, Drastrup, og Tove Bang, Nørholm. Der skal rettes en tak til Svend Stoffersen, der fra foreningens start har været aktiv med skribentvirksomhed, specielt om Tostrup og St. Restrup, hvor han har levet hele sit liv. Han har lovet at bidrage med indlæg

...fortsættes på side 27

LIDT OM LIVET PÅ FREJLEVGÅRD

Jeg kom til Frejlevgård 1. november 1938 som forkarl. Vi var fire karle og to piger samt en gift fodermester. Jeg tjente tre år som forkarl. Hver fjerde søndag skulle vi karle i kostalden, når fodermesteren havde fri. Det var lidt træls, for vi skulle malke med hånden da der ikke var elektrisk kraft på gården, kun lys som blev lavet med eget elværk. Der var en dynamo i laden på kornloftet. Den opladede, tror jeg, 20 - 25 akkumulatorer og når de var opladede, var der strøm til tre til fem dage afhængig af om det var sommer eller vinter. Der var en vindmotor til at trække dynamoen, og hvis det ikke var blæsevejr, var der en dieselmotor til at trække. Blåberg, der var ejer af gården, havde haft en maskinfabrik i Norge, hvor de lavede motorer til fiskekuttere. Han havde haft sådan en motor med, da han købte Frejlevgård i 1916.

Aksel med Frejlevgårds tyr

Vi kørte selv mælken til Drastrup Mejeri, det var yngstekarlens bestilling. Der var 20 tdr. land med kartofler til spritfabrikken i Aalborg, så der var en del fremmed arbejdskraft til at samle kartofler op om efteråret. Der var både børn og koner fra Frejlev, der var beskæftiget i kartoflerne. Der var 15 tdr. land skov i Duedal, så der gik vi om vinteren, når der ikke var andet at lave.

Jeg rejste fra Frejlevgård til november 1941 og blev gift i 1942. Blåberg ville have haft mig til fodermester, men det ville jeg ikke, fordi vi skulle malke med hånden. Men til maj 1946 søgte Blåberg fodermester. Vi havde en lille lejlighed i Restrup og da der var blevet indlagt kraft og også kommet malkemaskine, søgte vi pladsen, så fik vi jo et hus at bo i.

Lønnen var 70 kr. om ugen plus mælk og kartofler, 300 pund flæsk om året, 5 kr. for hver 1000 pund mælk, der blev leveret til mejeriet, men så skulle Sigrid jo gøre spande rene og malke efter. Det var ingen stor timeløn, men tiderne var jo anderledes dengang. Da vi havde været hos Blåberg i ti måneder, solgte han gården til Peder Hedemann, der kom fra Nørager. Jeg blev spurgt, om jeg ville fortsætte og vi blev på Frejlevgård til november 1963. Vi begyndte med en ugeløn på 70 kr. og sluttede med 240 kr. Hedemann og jeg kom godt ud af det sammen, ellers var det nok ikke gået i så mange år.

En af de kedeligste ting var nok, da vi fik kalvekastning; jeg husker ikke hvor lang tid det varede. De sidste ti måneder var Sigrid ikke i stalden. Da havde vi fået rørmalkning, så det var jo meget nemmere. Der var kun malkekøer i fire år, så satte Hedemann besætningen ud.

Aksel Johansen, 1996.

DEN FINGERNEMME MØLLER

Hvem var den fingernemme møller i St. Restrup? Det var "Peter Fuglsang". Marie og Peter Fuglsang kom til St. Restrup Andelsmølle som bestyrerpar den 17.4.1917. Marie var fra Hvarre Hede og Peter fra Rold.

Peter havde ikke lært noget fag, men kunne hvad han ville. De kom til St. Restrup fra Askildrup ved Skørping, hvor Peter både havde været mejerist og møller. Mejerist på Askildrups Mejeri og møller dels på vindmøllen ved Thustrup og dels på en vindmølle, der lå uden for Askildrup på vej mod Blenstrup. Disse møller er forlængst borte, der findes kun en svag forhøjning og så lidt brokker i terrænet hvor de har været. Endvidere byggede han to huse, medens han boede der, med sig selv som den eneste håndværker, men det havde han prøvet før. Inden deres tid i Askildrup boede de i Gravlev og her byggede han også hus. Husene står stadig og gør tjeneste efter formålet.

Deres nye hjem i St. Restrup, Møllerboligen, var dengang på møllerbygningens første sals østre ende og bestod af to ikke alt for store rum, en stue og et soveværelse. Køkken og indgang var indrettet i et til formålet mod syd udbygget halvtag, udført af Peter straks efter tiltrædelsen. De havde seks børn, fire piger og to drenge, hvoraf de to yngste, der var piger, stadig var hjemme, så pladsforholdene var små, men fra mine drengeår (jeg er årgang 1918) husker jeg møllerfamilien som muntre og fornøjelige mennesker.

Peter og Marie Fuglsang

Peter bragte sin foretagsomhed og snilde med sig til St. Restrup og se, det blev der god brug for. På et tidspunkt installerede han to strikkemaskiner i stuen en til groft og en til fint garn, så kunne han og Marie hjælpe hinanden

Møllen i St. Restrup

med at strikke til folk.

I et ledigt hjørne i mølleriet indrettede han et lille snedkerværksted og i motorhuset, ved møllebygningens vestre ende, ved den store petroleumsmotor, indrettede han cykleværksted, så han nu også kunne betjene folk på dette område. Tillige var han køkkenfrisør og urmager, men alle disse gøremål var henlagt til fritiden, det var jo mølleriet og det dermed følgende job som foderstofuddeler der havde førsteprioriteten, men Peter blev flittigt benyttet som stedets altmuligmand og han overkom meget.

Peter var en eksperimenterende og foretagsom mand og der skulle ske noget, og helst noget nyt, hvor han var. Ca. 1919-1920, da bilismen begyndte at udvikle sig til en faktor som transportmiddel for både gods og mennesker, købte Peter den første lastbil, brugt, af Jens Håse i Øster Hornum i samarbejde med genboen Anders Nielsens svigersøn, Charles Nielsen. Genboerne, Andrea og Anders Nielsen, boede i Møllehuset på den modsatte side af vejen, et arbejderhus fra herregårdens tid. De havde børnene Emil, Vilhelm, Søren og Irma, som var forlovet med Charles.

Charles skulle således bestride den daglige drift som chauffør. Med lastbilen fulgte en sejldugsoverbygning med fast tag og dertil bænke, så den kunne bruges til persontransport.

En eller to gange om ugen kørtes hermed en fast tur fra Sebbersund over Nibe og Nørholm til Aalborg med personer, og om muligt med smågrise på taget. Det var det første forsøg på buskørsel på denne strækning. Efter et par år blev den gamle lastbil skiftet ud med en ny, og personkørsel over Nørholm var stoppet.

Chaufførerne skiftede lidt. Herman Andersen kørte en tid, og Emil Nielsen var også inde i billedet en overgang. Så kom der en thybo ved navn Ejner Pedersen, der nu overtog chaufførjobbet, og snart forretningen. Han drev den en lang årrække, endda med to biler, en overgang med Emil som chauffør. Tillige havde han det lille landbrug på hjørnet af Nibevej og Tostrupvej. Forretningen fortsatte til den efter nogle ejerskift ophørte med Vinter Jørgensen som sidste ejer.

I 1920 startede Peter Fuglsang en busrute fra Sejlstrup over Skørping og Voldsted til Aalborg med sønnerne som chauffører, først Anders og siden Poul, med bil og chauffør indkvarteret på en gård i Sejlstrup.

Men at starte noget nyt er vanskeligt, befolkningen skulle forlige sig med det nye fænomen. Det økonomiske resultat blev ikke som forventet, og ruten blev solgt. Med et par ejerskift undervejs levede den videre til Nordjyllands Trafikselskab blev dannet. Det greb nu ind

i ruteforløbene flere steder, og Aalborg Omnibusser åd den bedste halvdel.

I samme periode, altså først i tyverne, købte Peter Fuglsang en åben Ford T model af en yngre mand i Sønderholm, der viste sig at have forkøbt sig, pris 1200 kr. Nu skulle der også køres udlejning, og med Charles som delchauffør. Nu ville Peter også selv køre, men han havde intet kørekort. På den tid fandtes ingen kørelærer, så det var Charles der fungerede som lærer for Peter på hans første udlejningstur, der blev kørt med min Mor, min Far og mig, der nok har været fem år. Jeg husker Charles som en flot mand med chaufførkasket, stort fint emblem, lille mørkt overskæg, sportsjakke med spændetamp, spidsbukser, viklers og korte brune støvler. Turen skulle gå til Voldsted Kær, og da de ankom for at hente os, sad Peter ved rattet med Charles ved siden af som lærer. Peter spurgte, om vi havde noget imod at han kørte på turen, for han skulle jo have det lært. Det accepterede Far, og vi kom helskindet til vejs ende. Da vi skulle hentes hjem, kom Peter alene med den bemærkning, at nu var han kommet efter at håndtere monstrummet, så nu skulle han bare have fat i det her kørekort. Det gik da også fint med at komme hjem igen, selv om Peter ingen kørekort havde, men i de tider var trafikken begrænset, og hastigheden moderat.

Nu var det jo en åben kalesjevogn, han havde købt. Den var ikke så komfortabel om vinteren, men det rådede Peter bod på ved selv at bygge en overbygning på, så det blev en lukket bil. Da der var gået godt et år, skiftede han til en helt ny, men anvendte stadig den hjemmegjorte overbygning. Peter bestred hvervet som møller og foderstofuddeler til 1926, da han blev afløst af sin søn, Poul Fuglsang. Marie og Peter købte grund på Tostrupvej, nu 226, og byggede et hus med to lejligheder, udhus med plads til bil, og værksted samt et, efter den tid, ret stort hønsehus. Han anskaffede nu to rugemaskiner, så der også blev kyllingesalg. Han ernærede sig herefter som lillebilvognmand, hønseriejer, boligudlejer og altmulighåndværker. I 1928 stopper han med lillebiludlejningen, og solgte bilen til Jens Nørgård i Frejlev, der kørte i grøften med den ved stenkisten i skov-

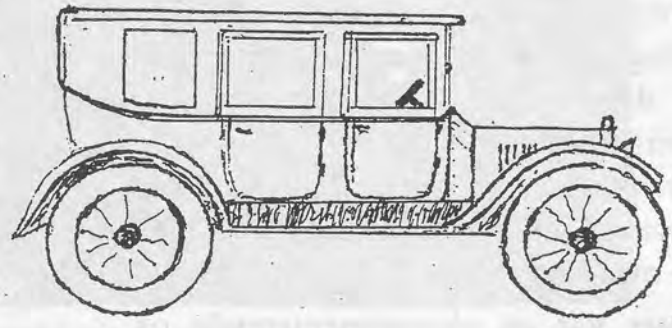

Peters kalesjevogn

slugten på vej til Frejlev, hvorved bilen blev totalskadet.

Mangt et stykke godt håndværksarbejde har Peter udført på St. Restrup i tidens løb. Han veg ej heller tilbage for at fremstille et stykke møbel. Til Far lavede han en montre og en bogreol. Dertil leverede han også et 26 binds leksikon, som Far købte af ham; vi har det endnu.

I 1932 eller 1933 købte Poul Fuglsang Svenstrup Vestermølle. Hans efterfølger på møllen i St. Restrup måtte rejse i utide, så Marie og Peter overtog nu igen bestyrerjobbet i møllen og flyttede tilbage i en ny møllerbolig, der var opført i 1929.

I 1934 blev huset på Tostrupvej solgt til karetmager Marius Kristensen, der havde haft ejendom på Restrup Kærvej (Kresten Skovmands) . I 1936 købte Marie og Peter hus i Godthåb, og flyttede efter nogle begivenhedsrige og aktive år fra St. Restrup.

Det var hermed et forsøg på, i korte træk, at skildre et afsnit af en aktiv families liv.

Leo Langeland, 27.7.1993

Kilder: Møllerens "Tøser", Mariane og Lisbeth, og lidt af egen hukommelse (Marinusses Knejt).

100 ÅRS FORBEREDELSE TIL JULEN ÅR 2000

Man hører og læser så meget om årtusindskiftet. En præst ved Christians kirken i København vil arrangere midnatsbunkebryllup kl. 23,30, og 8 par har allerede meldt sig for at blive gift nytårsnat. Det bliver et mærkeligt sølv- og guldbryllup de ægtepar kan se frem til at holde på nytårsaften 2025 og 2050. Men måske har de ikke tænkt så langt!

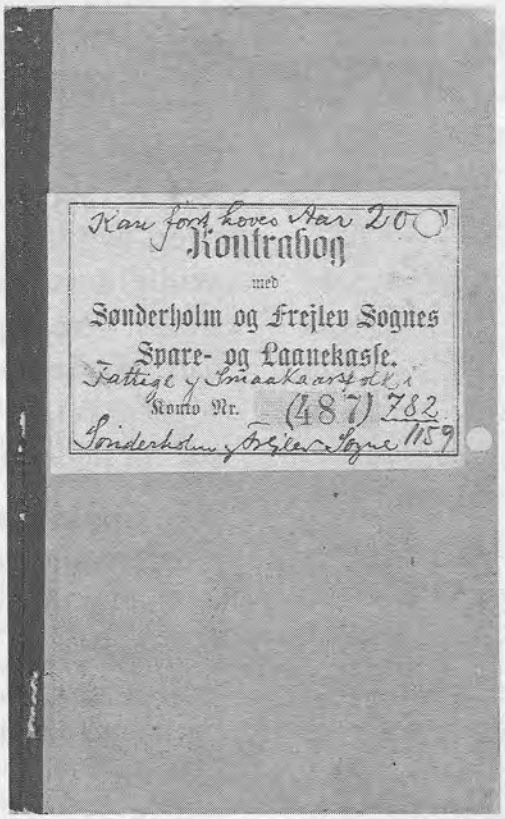

Her på egnen har præst og menighed været mere fremsynede, og brugt hele 100 år til at forberede år 2000, - ikke nytårsskiftet med halløj og pjat, men de fattiges juleaften år 2000.

Det hele begyndte formentlig en dag i juleugen år 1900 med, at sognepræsten for Sønderholm og Frejlev pastorat, Kristian Vøldike Thomsen Barfod, ved et besøg i Frejlev sogn drøftede med en række gårdejere, at det i grunden var skammeligt så mange i de to sogne, der ikke kunne spise sig mæt den jul. Én ting var fattigdommen i hverdagen, men juleaften burde ingen gå sulten til sengs.

Det ene ord tog det andet, og de besluttede, at hvis bare de hver skænkede en krone, så ville man have ialt 10 kr., og hvis de 10 kr. blev anbragt i "Sønderholm og Frejlev Sognes Spare- og Laanekasse" i 100 år, så ville de 10 kr. med renter og rentes rente sikkert være nok til, at alle fattige i Sønderholm og Frejlev kunne få nok at spise juleaften år 2000.

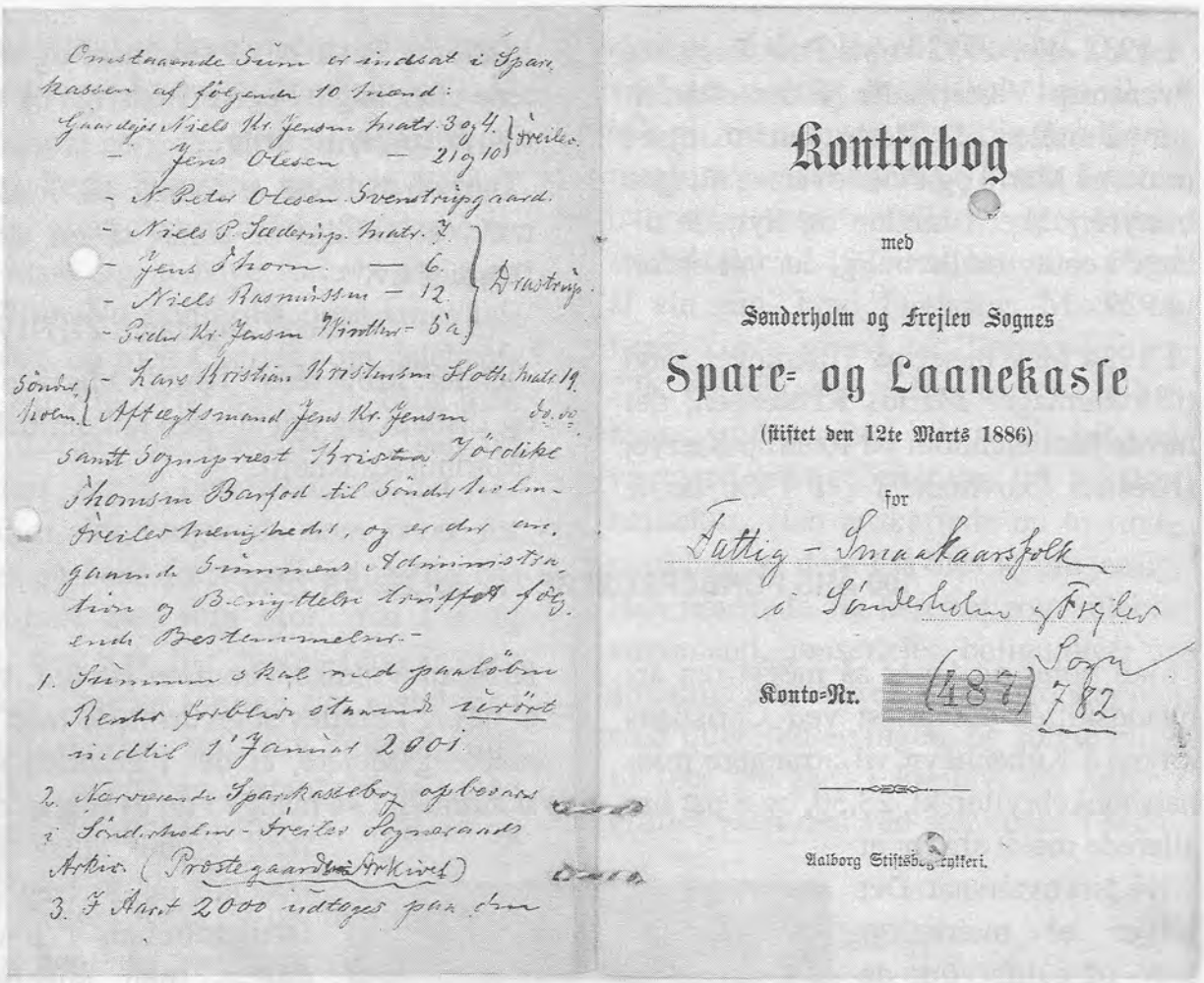

Omstaaende Sum er indsat i Sparekassen af følgende 10 Mænd:
Gaardejer Niels Kr. Jensen Kratr. 3 og 4. } Freiles.
– Jens Olesen – 21 og 10
– N. Peter Olesen Svenstrup gaard.
– Niels P. Sadering. Kratr. 7.
– Jens Thorm – 6. } Drastrup.
– Niels Rasmussen – 12.
– Peder Kr. Jensen Winther – 6a
Sønderholm – Hans Kristian Kristensen Slotte Kratr. 19.
– Aftægtsmand Jens Kr. Jensen
samt Sognepræst Kristian Vordike Thomsen Barfod til Sønderholm-Freiler Menigheder, og er der om, gaaende Summens Administration og Beregtelse truffet følgende Bestemmelser.-

1. Summen skal med paaløbne Renter forblive ubrugt urørt indtil 1 Januar 2001
2. Nærværende Sparekassebog opbevares i Sønderholm-Freiles Sognerådsarkiv. (Prostegaardens Arkiv)
3. I Aaret 2000 udtages paa den

Kontrabog

med

Sønderholm og Frejlev Sognes

Spare- og Laanekasse

(stiftet den 12te Marts 1886)

for

Fattig-Smaakaarsfolk i Sønderholm og Frejlev Sogn

Konto-Nr. (487) 782

Aalborg Stiftsbogtrykkeri.

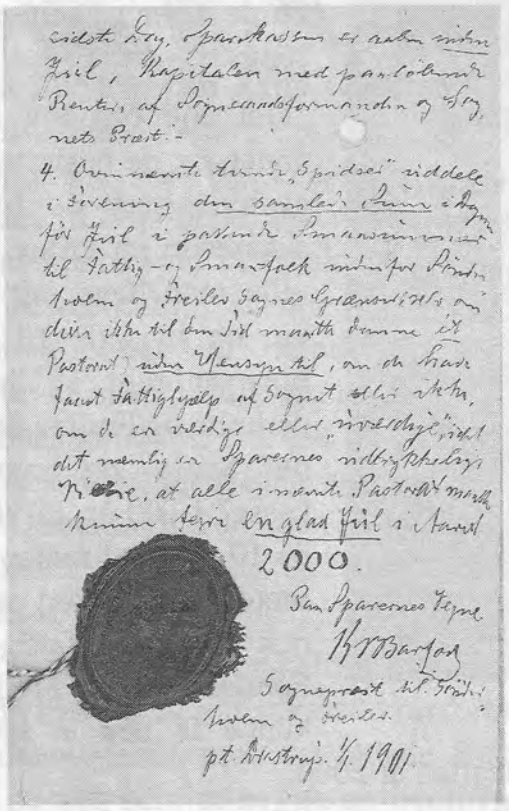

eidste Dag. Sparekassen er uden nogen Gæld, Kapitalen med paaløbne Renter af Sognerådsformanden og Sognets Præst.-
4. Ovennævnte tvende Spidser uddeler i Overensstemmelse den samlede Sum i Begyndelsen af April til paatænkte Smaakaarsmænd til Fattig- og Smaakaarsfolk inden for Sønderholm og Freiles Sognes Grænser, som dem ikke til den Tid maatte dømme ikke Pastoral uden Hensyn til, om de have faaet Fattighjælp af Sognet eller ikke, om de er værdige eller uværdige, idet det nemlig er Sparernes udtrykkelige Vilje, at alle i nævnte Pastorat maatte kunne faa en glad Jul i Aaret 2000.

Paa Sparernes Vegne
H. V. Barfod
Sognepræst til Sønderholm og Freiles.
pt. Drastrup. 4. 1901.

Præsten og de ni andre mænd satte sig ned og skrev en højtidelig opstilling over, hvordan formuen efter de 10 kr. skulle forvaltes 100 år senere. Det skulle være sognenes to "Spidser" (sådan står der!) sognerådsformanden og sognepræsten, der i fællesskab skulle stå for uddelingen.

Og man vidste jo nok, at en sognerådsformand kunne være hård i sin vurdering af, hvem der var værdig til at få fattighjælp. Derfor bestemte de, at julehjælpen år 2000 skulle gælde alle fattige og småkårsfolk i sognene uden hensyn til, om de havde fået fattighjælp, og uden hensyn til om de var værdige eller uværdige.

Og Nytårsdag 1901 blev de ti indsamlede kroner højtideligt indsat på en særlig sparekassebog i "Sønderholm og Frejlev Sognes Spare- og Laanekasse". Udenpå bogen står der:"Kan først hæves År 2000". Og indeni er hele aftalen nedskrevet med pastor Barfods sirlige skrift:

Omstaaende Sum er indsat i Sparekassen af følgende 10 Mænd:

Gaardejer Niels Kr. Jensen, matr. 3 og 4, Freilev
- Jens Olesen, matr. 21 og 10, Freilev
- N. Peter Olesen, Svenstrupgaard
- Niels P. Sæderup, matr. 7, Drastrup
- Jens Thorn, matr. 6, Drastrup
- Niels Rasmussen, matr. 12, Drastrup
- Peder Kr. Jensen Winther, matr. 5a, Drastrup
- Lars Kristian Kristiansen Sloth, matr. 19, Sønderholm

Aftægtsmand Jens Kr. Jensen, matr. 19, Sønderholm samt

Sognepræst Kristian Völdike Thomsen Barfod til Sønderholm-Freilev Menigheder,

og der er om Summens Administration og Benyttelse truffet følgende Bestemmelser:

1. Summen skal med paaløbne Renter forblive staaende urørt indtil 1. Januar 2001.
2. Nærværende Sparekassebog opbevares i Sønderholm-Freilev Sogneraads Arkiv (Præstegaards-Arkivet).
3. I Aaret 2000 udtages paa den sidste Dag, Sparekassen er aaben inden Jul, Kapitalen med paaløbne Renter, af Sogneraadsformanden og Sognets Præst.
4. Ovennævnte tvende "Spidser" uddele i Forening den samlede Sum i Dagene før Jul i passende Smaasummer til Fattig- og Smaakaarsfolk indenfor Sønderholm og Freilev Sognes Grænser selv om disse ikke til den Tid maatte danne et Pastorat, uden hensyn til, om de have faaet Fattighjælp af Sognet eller ikke, om de er værdige eller "uværdige", idet det nemlig er Sparernes udtrykkelige Vilie, at alle i nævnte Pastorat maatte kunne fejre en glad Jul i Aaret 2000.

Paa Sparernes Vegne
K V Barfod
Sognepræst til Sønderholm og Freilev
p.t. Drastrup 1/1 1901

Og så springer vi frem til nutiden.

I sommeren 1996 ryddede jeg op i det ret omfattende arkiv, jeg ved indflytningen fandt på præstegårdens loft. Den nyere tid var i fin orden, men fra tresserne og bagud bestod arkiveringen mest af hulter til bulter i gamle papkasser. Der var alle de gamle regnskaber over, hvem der for 3 generationer siden skulle betale 25 øre pr. dag i mult for at holde børnene fra skole i høsttiden. Der var skolekommissionens indberetningskort fra krigens tid med hvilke materialer, man havde til rådighed på sognenes 6 små skoler. Og degnens gamle bøger fra attenhundrede tallet, hvor han havde nedskrevet navnene på de, der ønskede at komme til alters den følgende søndag. Der var pastor Bays "congratulationskort" o.s.v.

Og i en af de gamle papkasser fandt jeg så den lille sparekassebog med brunt kartonbind, og højtideligt forsynet med laksegl til bevidnelse af sparernes aftale og investering.

Ca. hvert tiende år har de skiftende sognepræster i første halvdel af århundredet fået bogen opdateret og tilskrevet renter. I 1918 var formuen steget til 19,95 kr., og i 1928 stod der 30,94 kr. på bogen, og i 1949 var kapitalen vokset til 58,62 kr. Men siden var intet tilført.

Jeg spurgte mig lidt for, men ingen syntes at kende noget til sagen. Men selv om "Sønderholm og Frejlev Sognes Spare- og Laanekasse" ikke længere findes, så måtte pengene jo være et sted, for iflg. bogen kunne ingen hæve dem før år 2000.

Efter at have undersøgt egnens sparekassehistorie fandt jeg med venlig

hjælp fra Sparekassen Nordjyllands afdelingsbestyrer i Frejlev frem til følgende:

Den 21. april 1949 lukkede "Sønderholm og Frejlev Sognes Spare- og Laanekasse", og kapitalen der indestod på konto 487, mærket "Fattige og Smaakaarsfolk i Sønderholm og Frejlev Sogne", blev sammen med Spare- og Laanekassens øvrige aktiver overtaget af "Landbosparekassen i Aalborg".

Denne lukkede 2. august 1972, og sparernes kapital blev overført til Sparekassen Nordjylland uden at Sognepræsten i Sønderholm tilsyneladende blev orienteret eller fik en ny bog tilsendt.

Jeg bad Sparekassen Nordjylland om at opdatere bogen, men en måned senere meddelte bestyreren, at forpligtelsen var ophørt på grund af de mange år, bogen havde været urørt. Pengene var derfor tabt.

Jeg gav udtryk for min harme over, at en 100 år båndlagt bog kunne slettes, blot fordi bogen ikke jævnligt var blevet fremvist i de skiftende sparekasser til påskrivning af renter. Ejerforholdet var jo klart, så Sparekassen burde have skrevet til sognepræsten i Sønderholm, inden de slettede bogen, og selv beholdt pengene. Og ville en ellers velrenommeret Sparekasse have på samvittigheden, at de mange fattige småkårsfolk i Sønderholm og Frejlev skulle gå sultne i seng juleaften år 2000? Den flinke bestyrer af filialen i Frejlev gav mig fuldstændig ret i, at de fattiges og sultendes eventuelle sagsanlæg var mere end Sparekassens gode renommé kunne bære, og hun rettede en fornyet henvendelse til sit hovedkontor.

Resultatet blev, at Sparekassen Nordjylland 28. august 1996 meddelte, at selv om den juridiske forpligtelse var ophørt, ville Sparekassen grundet de særlige omstændigheder opdatere, men samtidig ophæve bogen og udbetale kapital og renter, i alt 300,27 kr. til Sognepræsten i Sønderholm. Og beløbet var vedlagt på en check. Så på 96 år var 10 kr. altså blevet til 300 kr.

Kristian Vøldike Thomsen Barfod

Nu er der jo ikke længe til juleaften år 2000, og det er begrænset, hvor mange hjem, der kan bespises for 300 kr., så jeg gik i Den Danske Bank i Nibe og spurgte, hvordan vi på fire år bedst kunne skabe en formue ud af 300 kr. Resultatet blev, at pengene blev indsat på en såkaldt milionærkonto, fortsat båndlagt til julen år 2000 til julebespisning af sognets fattige småkårsfolk.

En milionærkonto virker som en lodseddel, hvor man har et lod for hver 100 kr., der står på kontoen. Ved en formue på 300 kr. er der derfor 3 lodder, som deltager i bankens månedlige udtræk af gevinster. Til gengæld får man kun en kvart procent om året i rente, hvis man ikke vinder, men om der står 303 kr. eller 310 kr. til julen år 2000 gør jo ikke den store forskel. Så jeg valgte de små renter og håbet om gevinst på de 3 lodder.

Banken har lovet at skrive, så snart den første million er indsat på kontoen, men nu er der gået 2 af de 4 år, og jeg har endnu ikke hørt fra banken.

Da vi ikke længere har en sognerådsformand, står jeg alene med den s opgave at uddele midlerne i dage op til jul år 2000. Er der kun 303 kr. på kontoen, bliver uddelingen jo overkommelig, men hvis der står en million, bliver det straks sværere. Og jeg er glad for, at giverne i år 1900 besluttede at tilgodese både værdige og uværdige, for selv om jeg ikke tror, der findes uværdige sjæle i disse dejlige sogne, er det alligevel godt ikke at skulle vurdere værdigheden hos sine medmennesker.

Sognepræst Ole Volfing

BIDRAG TIL VOR EGNS HISTORIE

Helt tilbage til min barndom har jeg været stærkt interesser et i vor egns historie. De mange forskellig e gravhøje på vores egn er jo spor, der taler deres dunkle og gådefulde sprog om vor egns fortid. Gravhøjene har altid talt stærkt

Dyssekammer på Svend Stoffersens mark, ca. 5000 år f.Kr.

til folks fantasi. Her boede troldfolket, her holdt nisserne og de underjordiske til. Det er jo kæmpegrave, bygget af mennesker, der i en fjern urtid har levet her på vor egn. Nu, hvor de gamle sagn som oftest er glemt, fortæller højene ikke meget til de opvoksende landboslægter og slet ikke noget til byboerne, hvis de ikke besidder nogen af den viden, som de sidste halvanden hundrede års udgravninger og videnskabelige undersøgelser i så rigt mål har bragt for dagen. Vores egn har været beboet tilbage til omkring 6000 år f.Kr. Det kan lyde ufatteligt. Men vore dygtige arkæologer har, ved at åbne gravhøjene, og af de ting der fandtes i gravene, ret nøje kunnet bestemme, fra hvilken tidsperiode de pågældende var, fordi gravhøjene skifter udseende efter alder og kulturperiode. Således har Danmarks natur også gennem oldtidens lange tidsrum skiftet, for efter istiden har koldere og varmere perioder afløst hinanden.

Her på vores egn har vi ikke mindre end seks forskellige gravformer. Det fortæller os, at der har boet mennesker her i mere end 8000 år. Det aller ældste gravfund findes på min mark nede på Sønderbyvej. Det var daværende museumsinspektør ved Aalborg Historiske Museum, Peter Rismøller, der i 1947 foretog udgravningen. Ved de få ting, der blev fundet i gravene, kunne Peter Rismøller konstatere, at gravminderne var fra ældste stenalder, altså fra jægertiden, og derfor fra ca. 5000 år f.Kr., hvorimod Troldkirken er godt 1000 år yngre og dermed fra ca. 3500 f.Kr. Derefter kommer de flotte jættestuer på Tolstrup Mark fra ca. 3000 f.Kr.. Ved enkeltgravsfolkets indvandring, ca. år 2000 f.Kr., afbrydes jættestuebyggeriet, fordi enkeltgravsfolket var ret krigerisk og simpelthen fordrev jættestuefolket. Enkeltgravsfolkets gravformer er de såkaldte hellekister. Der er fundet en del af dem på Sønderholm Hede. Men selv om de var ret krigeriske blev de dog senere fortrængt af den rige herskerklasse, som bronzealderfolket blev kaldt. Deres våben var bronzesværd og dolke, og var

Troldkirken, ca. 3800 år f.Kr.

Tokamret jættestue, ca. 3000 år f.Kr., syd for Mysagervej 10

dermed stenaldermandens primitive våben af sten og flint langt overlegne. Bronzealderfolket havde en udpræget sans for det monumentale. De store kuplede gravhøje var ikke blot et sidste hvilested, men også et monument over et liv i storhed og magt. De byggede altid deres gravhøje på de højeste punkter, så de kunne ses viden om. Her ude i Sønderholm Plantage er flere 3 - 4 m høje og har et tværmål på 15 - 25 m. Den sjette og sidste gravform, jeg vil nævne, er jernaldergraven. Jernalderen er fra ca. 400 år f.Kr. Graven blev fundet syd for Sønderholm Station. I den blev der bl. a. fundet rester af et jernsværd, drikkekar og madskåle

Enkeltjættestue, Mysagervej ved Søndermarksgård

Hvad er nu årsagen til at vor egn har været beboet i mere end 8000 år? Jeg vil nævne tre ting. For det første har

der været ret skovrigt, det vidner de mange moser om, der er her i omegnen. For det andet har jorden været ret frugtbar. Og for det tredje har fjorden gået helt ind til højdedraget, hvor Troldkirken ligger og i lavningen, hvor Sønderholm by ligger i dag. Ved at oldtidsfolket har boet så tæt ved fjorden, var der jo rig lejlighed til fiskeri. De første mennesker, der kom til vor egn for ca. 8000 år siden, var jægerfolket, der kom vandrende ind fra syd. De var evigt på jagt efter føde. I sidste del af jægertiden, omkring 4000 år f.Kr., kom landbruget til Danmark, jægerne blev bønder. Det er den største forbedring af menneskers livsbetingelser, der nogen sinde er sket. Det var en revolution i menneskets tilværelse, at man fandt på at dyrke korn. Kornet er villigt at tilberede; det kan blive til grød, det kan bages til brød, og der kan brygges øl af det. Kornet er en sikkerhed mod sulten - oldtidsbonden var, ved at dyrke korn, kommet over sultegrænsen.

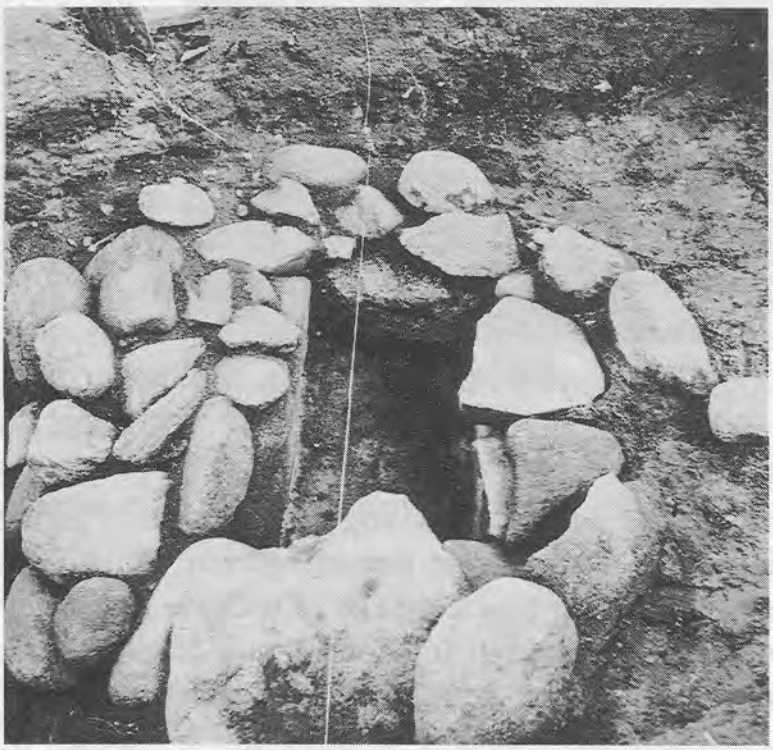

Enkeltgrav på Sønderholm hede, ca. år 2000 f.Kr.

Men for at udnytte kornet skulle det formales, og dertil anvendte oldtidsbonden en kværnsten. Mange landmænd har i tidens løb pløjet på en kværnsten, og omhyggeligt gravet den fri og bragt den hjem på gården, hvor den fortæller kommende slægter om oldtidsbondens første primitive kværn. I øvrigt har oldtidsfolket efterladt os en righoldig samling af økser, dolke, knive, skrabere, pilespidser, spydspidser, endog et segl af flint til at høste deres korn med. Endvidere er der fundet drikkeskåle, madkar og store krukker til opbevaring af mad, tildannet af ler. Oldtidsfolket har efterladt os alle disse ting i lige så fin form, som da de blev tildannet. Vi har groft tildannede økser fra jægertiden og flotte slebne økser og fine dolke af flint fra lige før bronzealderen. Vi må beundre disse primitive menneskers omtanke og akkuratesse ved bygning af deres flotte gravhøje og ved fremstilling af våben og markredskaber af ting, som de simpelthen gravede op af jorden.

På højdedraget syd for Sønderholm by, der hvor Sønderholm Plantage ligger i dag, har fra oldtiden og frem til historisk tid omkring år 1000 været tæt befolket, hvilket de mange gravminder og ikke mindst de mere end 10 bronzealderhøje fortæller os om.

Det var her det gamle Sønderholm lå, nærmere betegnet på kanten af Præstens Hede. Her er der ved udgravninger fundet bopladser, brolægning og oldtidsagre samt et vandløb, der med store sten har været opstemmet og dermed leveret trækkraft til en vandmølle. Vandløbet bliver den dag i dag anvendt som drikkevand for præstegårdsforpagterens ungkreaturer.

Hvad er så årsagen til at Sønderholm er flyttet til dens nuværende plads? Ifølge materiale jeg har fundet i arkiverne, stod det nuværende Sønderholm den gang under vand. Derfor havde de bosat sig på højdedraget. Sønderholm er derfor i sin nuværende skikkelse groet op i dalbunden mellem Troldkirken og hedebakkerne. På det tidspunkt var Limfjorden sunket adskillige meter, og frodig fjordbund var dukket op mellem holmene. Denne frodige dal var jo meget mere velegnet til korndyrkning end den dårlige sandjord på hedebakkerne. De driftige bønder tog derfor det ny land i besiddelse, og skabte derved et nyt Sønderholm. Det var også de dygtige og driftige bønder, der opførte kernen i den nuværende kirkebygning. På markerne fandt de de store kampesten, som blev tilhugget til de granitkvadre, som kirken er opført af.

Kirken var, med de alen tykke mure, desuden et godt og sikkert tilholdssted i ufredstider. Den kunne den gang rumme hele Sønderholms befolkning. Kirken var oprindelig uden hvælvinger men med bræddeloft, og havde hverken tårn eller korrunding. Mellem våbenhuset og kirken er der den dag i dag en ældgammel dør så gammel, at de egeplanker, den består af, aldrig har set en høvl. De er tydeligt nok blevet tilhugget med en økse. Døren er af arkæologer betegnet som en af de ældste døre her i landet. Som siddepladser har der tidligere været stenbænke langs begge kirkens vægge, svarende til stenbænken i våbenhuset, ligesom i kirken på Hjerl Hede, der i øvrigt er en tro kopi af en almindelig landsbykirke fra 1100-tallet.

Fra ca. 1150 herskede herremanden på Restrup enevældigt over næsten hele Vesthimmerland. Det var den mægtige adelsslægt, Gyldenstjerne, der ejede jorden gennem flere slægtled. Adelen lagde også beslag på kirken. Derved har Sønderholm kirke fået tilnavnet adelskirken, fordi flere skiftende adelsslægter har sat deres tydelige spor, bl. a. med de flotte adelsbegravelser og det flotte inventar, der i dag findes i kirken. Ved at herremanden på Restrup tilegnede sig jorden blev Sønderholm bønderne nu hovbønder under St. Restrup gods, og det var de indtil stavnsbåndets løsning i 1788. Da blev de fri for hoveriarbejdet, men herremanden ejede stadigvæk gårdene i Sønderholm. Sønderholmerne købte dem så til selveje efterhånden som de fik penge til det. Min oldefar, Palle Pedersen, boede på ejendommen Tjelevej 5. Den blev nedlagt for en del år siden, men jeg har fundet hans skøde i Landsarkivet i Viborg. Han købte sig fri og blev selvstændig så sent som den 7.8.1853. Skødet er underskrevet af kammerherre Stemann, som den gang ejede herregården.

Svend Stoffersen

6. JULEDAG I NYRUP SKOLE

Ud mod fjordengene i den lille klat gårde og huse, som kalder sig Nyrup, ligger en - vist nok stadig - gul længe med rødt tegl, som i mellemkrigsårene dannede ramme om både et rigt familieliv, men også om egnens kulturliv.

Min far var enelærer for byens, markens og hedens børn, som modtog deres skolelærdom i to klassetrin: "bette klasse" og "store klasse". De store om formiddagen og de små om eftermiddagen.

Forholdene var beskedne og sikkert ikke så forskellig fra andre småskolers på den tid: En skolestue med kakkelovn og tørvekasse, et kateder med tavlen bagved og landkortene, hvor vi lærte om alverdens lande, men også om byerne på en togrejse fra Frederikshavn til København, samt naturligvis remsen Odense - Bogense - Middelfart - Assens - Faaborg - Svendborg - Nyborg - Kerteminde.

Fra et dusin skoleborde med klap og blækhus lød hver dag friske morgensange efterfulgt af griflernes skurren på skifertavlerne, når vi skulle lære at skrive og regne. Udenfor i gangen stod træskoene på række, parate til at blive ombyttet med futskoene, når frikvarteret indfandt sig.

"Bette Klasse" 1936

De tunge skoleborde med fast bænk kunne med lidt god vilje give plads til en gårdmandsmave , når der i vinteraftenerne blev holdt møder om kulturelle eller landbrugsfaglige emner, eller der blev budt på underholdning af tryllekunstnere og forevisning af Chaplinfilm.

Een dag om året var helt speciel - den 30. december - og det er da den jeg hermed vil mindes, samtidig med at jeg sender gamle skolekammerater, hvoraf mange endnu lever på Nibeegnen, en venlig hilsen.

Nu om dage taler man om 1. juledag og til nød 2. Juledag. Så er julen stort set forbi, og hverdagen trænger sig på igen, begyndende måske med bytning af nogle af de

mange julegaver, som overflodssamfundet har budt på.

I min barndoms jul i tredverne var dagene mellem juleaften og nytårsaften nummereret fra 1 til 6 , og hver af dagene havde sin egen tradition. 1. Juledag var det jo "Stafensaften", hvor nabokonens kaffekande på mystisk vis forsvandt og måske var at finde i toppen af flagstangen næste morgen. En lommelampe, erhvervet i julegave, kunne godt miste noget af sit skarpe lys den aften, men der skulle jo spares på batteriet til nytårsløjerne.

Vore tre fastre disponerede over hver sin dag i julen, hvor familierne samledes, men 3. Juledag var friholdt, så vi kunne komme til søndagsskolens juletræ i baptisthuset - også et velfungerende kulturhus i det lille samfund, som kom alle til gode uanset kirkelig tilhør.

6.juledag var det så skolens juletræsfest.

Forud var der stor travlhed: Skolestuen skulle ryddes, juletræet - tit det som havde været brugt af søndagsskolen - skulle pyntes, og mor havde nok at se til med at gøre stuerne indbydende og med at bage småkager og lagkager til de mange gæster, som skulle komme.

Et kapitel i forberedelsen, som jeg mindes med speciel glæde, var indkøbene til 60 stk. godteposer hos mors farbror Marinus Staun i Nibe. Jeg har endnu de mange spændende lugte af denne gamle købmandsforretning i næsen og kan se "farbror" Marinus for mig skubbe skufferne ind med sit højre ben, som var blevet hjulet af mange års gentagne bevægelser.

De dyrebare indkøb, betalt af fars lomme, blev hjembragt i en margarinekasse og siden omhyggeligt talt op - hvorfor mon egentlig? - og derefter fordelt i poserne. De vigtigste ingredienser var en lille chokoladefigur, nogle stykker sød konfekt, et æble og til sidst blev en håndfuld af mors hjemmebagte pebernødder lagt oven i. De fyldte godt i posen og pebernødder hørte til i enhver godtepose - men blev af en eller anden grund altid spist til sidst. Vi var jo ikke så forvænt med de rare søde sager.

Jeg selv havde ofte det hverv at lave 60 små papbrikker med tallene fra 1 til 60. De blev anbragt i et af de mange sølvbægre, som fars avlskokke havde hjembragt fra dyrskuerne som præmie, og de skulle anvendes til lodtrækning om smågaver til de deltagende børn.

Med ilden lystigt buldrende fra alle kakkelovne og lys overalt - de første år sparsomt fra petroleumslamper, senere af en petromax i skolestuen, som med sit skarpe hvide lys varslede nye tider med elektrificeringens fremtrængen - var alt nu parat til modtage de mange julegæster.

Hvordan - i løbet af en halv times tid - skolebørnene, deres mindre søskende, forældrene, og såmænd også udenbys familiemedlemmer, fætre og kusiner, vel i alt over 100 mennesker kunne komme af med overtøjet i de trange rum er mig stadig en gåde.

Men derinde i skolestuen stod juletræet tændt med røde og hvide lys, som snart oplyste de forventningsfulde barnean-

sigter. Dannebrogsflag i lange guirlander, fehår og udklippede engle, som blæste i basuner. Pigerne var pyntede i deres fineste kjoler og drengene vandkæmmede i matrostøjet, som stumpede, eller som endnu ikke kunne fyldes helt ud efter at have arvet det fra storebror.

Far bød velkommen , og efter lodtrækningen, og med papbrikken taget godt i forvaring hos de voksne til senere brug, vandrede vi nu om juletræet i to eller tre ringe og sang de gamle julesalmer af hjertens lyst. - Salmebøger behøvedes ikke, vi kunne alle versene udenad.

Sommetider blev der opført en lille julekomedie, indøvet af elever fra "store klasse", eller far kunne læse en julehistorie, men ellers gik man i gang med de omdelte godteposer, og når lysene var brændt ned var det tid til lodtrækningen, som naturligvis udløste jubel hos nogle og skuffelse hos andre. Det sidste blev dog hurtigt glemt, for nu var der juletræsplyndring, som sit navn til trods dog foregik ret disciplineret. Tingene blev pænt lagt tilbage i kassen og juletræet blev klemt ud gennem dørene og sat ud til senere kvashugning.

De voksne fortrak til stuerne, og nu blev klasseværelset pludseligt kæmpestort og indbød til at røre sig på forskellig måde. Snart kom der gang i sanglegene, som far gjorde meget ud af, og som vi optrådte med ved forskellige lejligheder i sognet. Musik behøvedes ikke. Ivrige stemmer og glæden ved samværet skabte den fornødne taktfaste rytme til "Tyv ja ,Tyv ja, skal du

Nyrup Skole

være...",“ Syv raske flickor i en ring falderalla.."Jeg gik mig rundt i ringen og tittede mig omkring" og mange flere. Når repertoiret var opbrugt, begyndte vi blot forfra.

Ude i køkkenet havde mor travlt med at lave kaffe til de mange gæster. Der blev drukket i hold, som der nu var plads og kopper til. Først damerne, siden herrerne, som i mellemtiden snakkede landbrug, politik eller spillede whist. Gennem de åbne døre til skolestuen lød sang og larm, og af og til kom een af de små, som livet midlertidig gik imod, ind for at blive trøstet af deres mor.

Senere på aftenen var der også kaffe og kage til børnene. Det gav tørst at synge og danse, så ind imellem måtte de ud i køkkenet til vandhanen. - Der blev ikke serveret Cola i litervis, som nu tildags.

Klokken nærmede sig efter hånden 12 og så kom det tidspunkt, hvor festen skulle slutte med opsendelse af en "raket". Alle samledes igen i skolestuen, og under fars ledelse satte vi os på hug med hænderne i gulvet, og mens vi langsomt rejste os for at ende på tåspidserne med opstrakte arme rungede det: "En rød, og en gul, og en grøn, og en blå, og en Åååh!!!

Vi der boede i "byen" havde ikke langt hjem til sengen, men jeg har ofte tænkt på familierne fra heden, som skulle trave den lange vej ad markvejene gennem mørke og vinter med trætte, halvsovende småbørn, hvor forældrenes arme ikke slog til, men hvor større søskende har måttet tage et nap med.

Far døde allerede i 1943, mens mor overlevede ham med mere end 50 år i huset Nørregade 17, Nibe.

Frank Staun Pallesen, Bogø

(Artiklen har tidligere været bragt i Nibe Avis den 17. december 1997)

HER KUNNE NEMT VÆRE TING AF LOKALHISTORISK INTERESSE.

VI VIL GERNE BEVARE FORTIDEN OG NUTIDEN FOR DIG
- OG FOR EFTERTIDEN....

ARKIVET MODTAGER OG OPBEVARER GERNE ARKIVALIER OG FOTOGRAFIER.

BIDRAG TIL TOSTRUPS HISTORIE

Vadestedet i Tostrup, 1998

Tostrup er en ældgammel by; det vidner en af byens seværdigheder om. Det er vadestedet over Tostrup å. De fleste steder her i landet er vadestederne blevet erstattet af en bro. Men ikke i Tostrup, her er vadestedet bevaret. Men hvem har brugt det, der er faktisk kun to landbrugsejendomme vest for åen, og de kan nemt køre en anden vej og dermed undgå åen. Vi skal helt tilbage til stenalderen for at finde vadestedets store betydning. Da jeg gik i Tostrup skole omkring 1920, kom skolebørnene ofte med en stenøkse eller andre flintredskaber, som deres far havde fundet når han dyrkede jorden langs med Tostrup å. Disse flintredskaber blev næsten altid afleveret til lærer Andersen, som så fortalte skolebørnene om fundet. En anden ting, der taler for at der har boet mennesker langs åbredden er, at de altid bosatte sig et sted, hvor der var let adgang til drikkevand. Jættestuerne ved Tostrup, der er ca. 3000 år, og bronzealderhøjen på højdedraget øst for Tostrup by taler jo deres tydelige sprog om de mennesker, der har boet her. Vadestedet har også haft betydning for færdselen for andre, end de der boede omkring vadestedet.

På højdedraget hvor Sønderholm Plantage ligger, lå middelalderbyen, den vi kalder det gamle Sønderholm, på kanten af Præstens hede. Her var der et kraftigt kildevæld, der har kunnet forsyne landsbyen med frisk vand. Her er der ved udgravninger fundet adskillige hustomter, brolægning og oldtidsagre. De seks bronzealderhøje, der ligger på stribe på højdedraget,

Hulvejen ned til vadestedet i Tostrup

fortæller at her har boet mennesker gennem mange år. Fra det gamle Sønderholm udgår der en del gamle hulveje. Hvis vi følger en af dem der går gennem plantagen i retning stik øst ned af højdedraget og ud af plantagen, så ser vi foran os, nede i en lavning, tagene af Tostrup by. For generationer siden, da markerne var ret nyopdyrkede, kunne der skimtes spor af en gammel vej, der førte direkte ned til vadestedet i Tostrup. Vi kan endnu se lidt af hulvejen lige ud for Bernhart Lassens ejendom.

Tostrups første skolehus, som det ser ud i dag

Tostrup skole

På den ejendom, der ligger på venstre hånd lige før vadestedet, bor i dag Jens Larsen. Læg mærke til stuehuset, det er delvis opført af kampesten, og er et af Tostrups ældste huse. Stuehuset var Tostrups

Skoleplaner og indtægtsforhold, fortsat.

Fortegnelse over Foreningen

S. Restrup	19000 Sth.
Aut Larsen Tostrup	1800
Niels Laurtsen	11
Jens Larsen	1521.
S. Larsen	1407.
Kr. Kristensen	142
Lars Mønk	485
Morten Andersen	900
Kr. Frandsen	205
Aut Hansen	359.
Jens Andersen Enke	199.
Peter Palsgaard	356
Søren Mønk	298
Kr. Hamborg	1393
Martin Stoj	1510
Peder Petersen	94.
Lars K. Jensen	71
Ivar Ivarsen (Volstrup)	60
Jens P. Pedersen	182
Niels Thomsen Enke	1244
Peter Helvig Petersen	42.
Marinus Kliisgaard	75
Martin Hamborg	1495
Niels Petersen Kliisbøj	31
Lars Mønk senior	23
Bertel Jacobsen	162
Jens Christiansen Enke	170
Peter Nielsen (Ryttu)	61
Peter Bruun Svendsen Oplevfolg	10
Lars Nielsen	161
Jens Eybøy	14
P. K. Østrup	8
Niels Jensen	25
S. Kaltrup	193
Lars K. Petersen Enke	75
Daniel Larsen	450
Jens Larsen	657.
Ole Jensen	4
Karl Olsen	10
Peder Nielsen	31
K. Sloth Enke	44
	37949. Sth. Tør

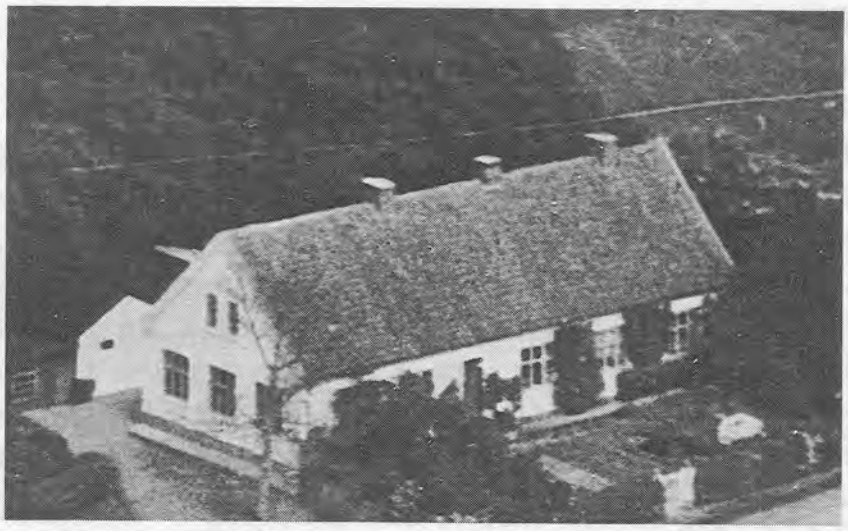

Tostrup Skole 1935

I vort lokalhistoriske arkiv har jeg fundet en fortegnelse over tørveleveringen til Tostrup skole fra 1909. De skolesøgende børns forældre skulle efter evne levere et vist antal tørv. På dette tidspunkt hørte herregården St. Restrup under Tostrup skoledistrikt. Der skulle leveres følgende antal tørv årligt: (se forrige side)

første skolehus. I 1834 underviste lærer Mads Nielsen i stuehuset; han boede hos naboen, Peder Sørensen. I 1959 var lærer Brunsholm lærer både i Tostrup og Nyrup skole; han var en såkaldt vandrelærer. Fra 1859 til 1887 var der tre forskellige lærere. Men i 1887 blev der købt jord af Jens Chr. Larsen til en ny skolebygning til en sum af 37,50 kr. Fra 1887 til 1894 var der fire forskellige lærere, og indtil 1894 havde Tostrup fælles lærer med Nyrup. Der blev undervist 3 timer dagligt hvert sted om sommeren. Det var åbenbart ikke tilfredsstillende at være vandrelærer, for så snart de kunne få fast stilling var de væk. I 1907 er der en lærer Pedersen i Tostrup. Han ejede noget dengang så usædvanligt som en motorcykel. Den var han så uforsigtig at starte inde i tørvehuset, hvor den pludselig eksploderede med et brag og hele skolen brændte. Der blev nu bygget en ny skole, og det er den bygning, der ligger der i dag. Der blev nu, af naboen gårdejer Jens Larsen for i alt 800 kr., købt mere jord til grunden til have og legeplads.

Der var nu skiftende lærere og vikarer indtil 1916. Da overtog lærer Andersen embedet. Jeg begyndte min skolegang i Tostrup i 1920. Da kom jeg jo til at kende alle byens børn, og også mange af deres forældre. Dengang var det udprægede landbohjem; alle skulle have deres udkomme fra landbruget, undtagen læreren og uddeleren. Hvordan Tostrupboerne dengang var stillet økonomisk, ved jeg faktisk ikke, men det var mit indtryk, at det var småt med penge. Det var kun to år efter 1. verdenskrig, og der var stadig rationering af adskillige varer. Det jeg stadig har i erindring, var børnenes skoletøj og deres madpakker, som jeg så hver eneste dag i frikvarteret. Der var mange af børnene, både piger og drenge, der kun havde en rugbrødsmad med lidt sukker på, pakket ind i et stykke avispapir. Det fortæller lidt om hjemmenes økonomiske formåen.

Lærer Andersen var en meget dygtig lærer. Han ledede skolen dygtigt og samvittighedsfuldt i 34 år. Han var jo enelærer og havde og i samtlige fag. At

han var en sjældent dygtig lærer, har vi et klart bevis på; Tostrup skoles eksamensprotokoller, som er opbevaret i det lokalhistoriske arkiv i Sønderholm, viser meget flotte karakterer, karakterer som nutidens lærer har svært ved at leve op til. Samtidig var lærer Andersen kirkesanger i Sønderholm Kirke i 34 år. I 1947 blev der af gårdejer Peter Larsen købt jord til skolen til en sportsplads, til et beløb af 3500 kr. Lærer Andersen fratrådte embedet på grund af alder i 1950, og fra 1950 til 1962 var der i alt to lærere. Skolen blev nedlagt i 1962, og børne bliver herefter kørt med skolebus til Sønderholm skole.

Tostrup Smedie

Oppe i svinget, hvor Niels Møller bor, var der, på den modsatte side af vejen, gravet ind i den høje brink, anlagt en primitiv smedie. Det var i 1920 - 22, og jeg gik i Tostrup med to af børnene derfra. På dette tidspunkt var smedien i funktion, og blev benyttet som landsbysmedie af landmændene i Tostrup. Da den nye ejer overtog ejendommen, blev smedien nedlagt, og blev derefter brugt som hønsehus. Jeg har ikke kunnet finde Tostrup Smedie beskrevet noget sted.

Tostrup Brugsforening

Efter Tostrup Brugsforening i nogle år havde været en filial af Frejlev Brugsforening, med åbning tre dage egentlig, blev Tostrup Brugsforening selvstændig den 15. juni 1913. En uddeler blev antaget til at forestå den daglige ledelse af Brugsen, og den første uddeler blev Anders Søgård fra Hjeds. I 1915 blev der foretaget en tilbygning til brugsen med indretning af en lejlighed til uddeleren.

Den 11. marts 1928 afholdtes ekstraordinær generalforsamling, hvor eneste punkt på dagsordenen var opførelse af en forsamlingssal ved Brugsen. Forslaget blev vedtaget med 16 stemmer, 4 stemte imod. Desværre har protokolføreren glemt at notere, hvor mange kvadratmeter, der blev bygget til. Betaling for leje af salen fastsattes til 8 kr. og for et bal 12 kr. Da nu Tostrupboerne havde fået egne lokaler, blev der hvert år afholdt høstfest med fælles kaffebord og dans. Desuden afholdtes det årlige juletræ for foreningens medlemmer med børn.

Tostrup Brugsforening før lukningen i 1981

Under krigen 1940 - 45, hvor tyskerne havde erklæret udgangsforbud, måtte ingen danskere færdes ude efter kl. 8 om aftenen. Da holdt de unge bal fra kl. 4 om eftermiddagen, så de kunne nå hjem til kl. 8. Ved et bal, som ungdomsforeningen

afholdt, havde der været enkelte berusede tilstede. Her slog bestyrelsen til med hård hånd: hvis dette gentog sig, blev de nægtet at leje salen. Brugsen afholder nu årlige andespil for medlemmerne.

I juli 1947 fik Brugsen indlagt vand fra det nyoprettede vandværk i Tostrup, og der blev indlagt centralvarme i butik og leglighed, men Brugsen brændte i 1971. Efterhånden blev salen kun udlejet 3 - 4 gange om året, så behovet var ikke så stort. Der var derfor stemning for at indrette lejlighed, hvor salen havde været. I 1981 blev Brugsen nedlagt, og Katrine Møller købte bygningen og bor der endnu.

Der var gennem årene 13 uddelere i Tostrup, fordi stillingen kun var et springbrædt til en større stilling, og 24 Tostrupborgere har skiftedes til at være formand for Brugsen.

Spritfremstilling i Tostrup

Husmand Johan Åes i Tostrup boede i den ejendom, hvor der er glasfiberfabrik i dag. Han var godsejersøn fra Vang Hovedgård i Vendsyssel. Da han fik udbetalt sin arvelod, tog han på langfart. Efter flere år i udlandet vendte han tilbage med en norsk jente, der hed Frida. De købte husmandsbruget i Tostrup. Trods det at han tit var noget laset, så skinnede aristokratiet tydeligt igennem.

En vinter frøs hans kartofler, og for at de ikke skulle gå til spilde, lavede han brændevin af dem. Hvordan fabrikationen foregik forblev en hemmelighed, men snaps fik han da ud af det og sendte så bud til sin gode nabo, Væver Jens, for at han skulle smage. Væver Jens var vant til at få sig en dram, så han tog en ordentlig slurk. Da udbrød Jens: "Det er stærke sager, du laver, det havde nær slået benene væk under mig". I øvrigt var Væver Jens berømt for sin fine kurvefletning. Materialet hentede han i Sønderholm Hede, det var især pilekviste han anvendte. Hvert efterår, når kartoffeltiden nærmede sig, skulle jeg efter endt skoledag ind til Væver Jens for at købe to kurve..

I den ejendom, hvor glasfiberfabrikken nu er etableret, var der for mange år tilbage ikke boret efter vand. Det var ikke alle, der havde råd til den luksus; de brugte simpelthen åvandet, det havde de jo lige uden for døren. Når konen skulle lave morgenkasse, pressede hun bare vandkedlen ned i åvandet, så havde hun en kedel vand. En dag var kedlen tom, og da hun kiggede ned i den, lå der en udtørret frø på bunden. Nede i åen,

Genforeningsstenen ved Tostrup før istandsættelsen 1998

ud for glasfiberfabrikkens have, ligger der en sten med følgende inskription hugget ind i stenen: "Sønderjylland vundet 1920". Det var gårdejer Anton Larsens søn Karl, der blev lærer i Aalborg, der havde udført arbejdet. Stenen vagte stor opsigt, da den den gang var højt hævet over vandstanden. Derfor er Tostrup også nævnt blandt de byer, hvor der er en genforeningssten. I dag er den sunket, så kun halvdelen af stenen er over vandet; den kan dog stadig ses fra broen. Nu har Tostrup Borgerforening taget initiativ til at få stenen klodset op og sat på dens plads midt i åen. Desuden har Borgerforeningen fået den sandblæst, så teksten står klar og tydelig. Det er en af Tostrups seværdigheder.

Tostrup Vandmølle

For en del år siden blev jeg valgt ind i et såkaldt mølleudvalg. Formålet var at vi skulle finde ud af, hvor mange vind- og vandmøller, der har været i den gamle Sønderholm - Frejlev kommune. Når vi får tildelt sådan en opgave, er det første vi foretager os at gå i arkivet for at se, om der er skrevet noget om emnet. Jeg fandt kun følgende om Tostrup Vandmølle:

1683 Peder Nielsen, ejere Mads Sørnsen, Nørholm, og borgmester Mathias Dam, Viborg

1732 Chresten Jensen

1757 Møllen øde.

Chresten Jensen fra Lundergård mølle er kommet til Tostrup før han den 3.4.1723 fik fæstebrev på Tostrup Vandmølle. Han har fået en datter, kaldet Maren, døbt i Sønderholm kirke i december 1722, og en datter Mette døbt den 9.9.1725. Kirkebogen udviser endvidere, at Chresten Jensen druknede i vandaflederen i Tostrup å, og blev begravet i Sønderholm den 27.7.1738. I hartkornsansættelsen 1757 står Tostrup mølle nu nævnt som en øde mølle. Det er faktisk den eneste dokumentation for, at der har været en vandmølle i Tostrup.

Jeg tog da til Tostrup og opsøgte de ældre landmænd, fordi jeg ved, at mange af dem sidder inde med stor viden. På mit spørgsmål om Tostrup mølle svarede alle, at den havde ligget i Åge Larsens eng. På dette tidspunkt ejede Åge Larsen gården, som var hans barndomshjem. Jeg havde gået i Tostrup skole sammen med Åge, og jeg bad ham fortælle noget om Tostrup vandmølle. Han fortalte da, at for nogle år siden var amtet ved at rense åen med en gravemaskine. Da så han, at de var ved at fjerne en meget stor kampesten fra åbrinken som de syntes lå i vejen for gennemstrømningen, og han råbte til dem, at de skulle lade den sten ligge, da de to store sten markerede hans opstemningsret. Der havde møllen ligget. Stenene ligger der endnu og vi kan også stadig se spor af volden, der markerer, hvor mølledammen har været. Åge viste mig også sit skøde, der var markeret med opstemningsret.

Svend Stoffersen, januar 1998.

(fortsat fra side 2)

til vort blad i den udstrækning hans helbred tillader. Et andet væsentligt punkt på generalforsamlingen var en ændring af vore vedtægter, så de fremover lever op til de krav, der med rimelighed kan stilles til en lokalhistorisk forening med arkiv. Vore vedtægter svarer nu i det væsentlige til de vedtægter andre lokalarkiver arbejder efter og som er godkendt af SLA, Sammenslutningen af Lokalarkiver.

Som et ekstra indslag på vor generalforsamling fortalte lederen af lokalarkivet i Nibe, Frode Kristensen, om det arbejde der lægges på arkivet der, og om de forhold, der arbejdes under.

Den efterhånden traditionelle pinsemorgentur til Troldkirken blev også i år gennemført i samarbejde med menighedsrådet. Der var atter i år rekorddeltagelse med mere end 100 deltagere.

Årets aftenudflugt gik i år til området omkring Frendrup Nihøje, hvor vore gode venner fra arkivet i Øster Hornum, Peter Thomsen og Poul Christensen, fortalte om området. Aftenen sluttede med kaffe i arkivet i Øster Hornum, hvor der også var lejlighed til at stille spørgsmål.

I dagene 19., 20. og 21. juni havde Borgerforeningen i Sønderholm inviteret alle områdets foreninger til at deltage i festligheder i anledning af de såkaldte Sønderholmdage. Lokalhistorisk Forening deltog, som noget helt nyt, med kopier af enkelte arkivalier på pladsen i en lånt mandskabsvogn. Det skulle vise sig at blive en stor success. Det var ikke det store udvalg vi havde at fremvise; vi slog på gruppebilleder, lokale bebyggelser og enkelte ældre attester og skøderopsat på plancher, der var lånt fra arkivet i Svenstrup. Det var for at understrege, at vi repræsenterer en lokalhistorisk forening og et arkiv med lokale arkivalier, fotografier, billedmateriale, trykt og skrevet materiale og andre data med tilknytning til sognenes fortid og nutid, og ikke et museum. Vor oplysningsstand havde overvældende søgning og mange kontakter blev knyttet.

Flere af vore bestyrelsesmedlemmer har deltaget i de forskellige aktiviteter, der har været mulighed for fra forskellig side.

Der har været tilfredsstillende søgning på arkivet i de faste åbningstider og derudover har der været en del henvendelser om besøg udenfor åbningstiderne. Disse er imødekommet i den udstrækning det har været muligt.

Der er indkommet en del materiale, både som gaver og som lån til kopiering. Dette vil blive behandlet her i vintersæsonen. Vi holder lidt lav profil med hensyn til kopiering og lignende, idet vi stadig håber på at kunne overgå til såvel registrering og kopiering på edb, men økonomien sætter grænser for , hvad vi kan. Vi er imidlertid indstillet på at anskaffe udstyr af en tidssvarende kvalitet og søger at skaffe de fornødne midler hertil.

Tak til alle, der gennem året har støttet vort arbejde med bevaring af egnens historie for fremtiden. Tak for indlæg til "Bjergposten" og for den interesse og velvilje, vi møder fra alle sider.

Hardy Frandsen

ARKIVETS ÅBNINGSTIDER

Arkivets er beliggende

Stadionvej 2
Sønderholm (ved skolen)

og holder åbent **hver 1. og 3. onsdag i måneden, undtagen juli fra 19,00 - 21,00.**

Der kan i særlige tilfælde arrangeres besøg i arkivet uden for åbningstiderne ved aftale med et bestyrelsesmedlem.

Postadresse: Lokalhistorisk Arkiv
Verdisvej 3, Frejlev
9200 Aalborg SV

FORENINGENS ORDINÆRE GENERALFORSAMLING

Foreningens ordinære generalforsamling afholdes onsdag, den 10. februar 1999, kl. 19,30 i Frejlev Kirkecenter, Verdisvej 4.

Dagsorden ifølge gældende vedtægter.

Kaffe/the kan købes.

Bestyrelsen

AFTENUDFLUGT, ONSDAG DEN 9. JUNI 1999

Foreningens aftenudflugt vil i 1999 gå til Limfjordsmuseet i Løgstør, som på foreningens foranledning holder aftenåbent denne dag. Foruden rundvisning på selve museet vil der blive fortalt om Frederik den VII's kanal, dens oprindelse og drejebroen. Der vil yderligere være mulighed for at bese det historiske bådebyggeri, der hører til museet.

Benyt jer af denne mulighed for at besøge museet om aftenen.

Den medbragte kaffe kan indtages ved museet. Der må regnes med en entreudgift på 10 kr. per person.

Vi mødes på parkeringspladsen ved Sønderholm Kirke onsdag den 9. juni kl. 19,00 og kører samlet derfra i private biler. Vi forventer at man, som tidligere, selv ordner evt. samkøring og kørelejlighed.

Bestyrelsen

Redigeret af Mogens Ejersbo ISSN 0 107 072x